

«DEDICACIÓ», DE JOSEP CARNER: UNA LECTURA

Jaume Subirana
(Universitat Oberta de Catalunya)

Diu la llegenda que, havent enllestit l'estàtua de Moisès per al que havia de ser la tomba del papa Juli II a Roma, Miquel Àngel Buonarroti, admirat de la pròpia obra, va clavar-hi un cop de maça al genoll cridant: «I ara, parla!». De la mateixa forma que el Moisès ha acabat essent una de les obres clau per a la consideració de Miquel Àngel com a escultor (enllà del fet que no sigui ara on l'autor va imaginar-la, ni dins del gran grup per al qual va ser pensada), *Poesia* és un dels llibres pels quals no podem passar de llarg del nom de Josep Carner com a escriptor (a banda que potser no és el que ell hauria preparat com a obra completa en unes circumstàncies biogràfiques una mica menys excepcionals). De les tretze seccions de *Poesia*, la darrera, «Absència» (que el 1958 havia d'obtenir la Lletra d'Or com a millor «llibre» aparegut en català l'any anterior), aplega els poemes més recents, bona part d'ells inèdits en llibre i molts centrats en el tema de la llunyania i l'exili.

D'entre la quarantena de poemes d'«Absència», molts d'ells memorables i alguns (com ara «De lluny estant», «Cor fidel», «Si em vaga», «Bèlgica» o «Lleialtat») cridats a esdevenir referències d'antologia, destaca pel meu gust una peça major de la poesia carneriana: «Dedicació». El poema (el llarg poema, de cinquanta-nou versos) havia estat publicat en llibre per primera vegada al volum bilingüe (amb traducció al francès) *Paliers*, editat a Brussel·les a càrrec de l'autor l'any 1950. Després aparegué dins de *Llunyania*, publicat a Santiago de Xile el 1952. No era, doncs, un poema estrictament inèdit, però sí desconegut per als lectors catalans quan els primers exemplars vermells d'aquell *Poesia* editat per Selecta arribaren (de puntetes, com ho feien llavors els llibres en català) a algunes llibreries del país cap al mes de desembre de 1957. L'autor, a més, vivia exiliat a Bèlgica passada ja la setantena, allunyat de Catalunya des de feia més de vint anys.

Heus ací el poema:

DEDICACIÓ

Després de tot,
ara que els arbres donen brot,
aquesta llum desarraulida
em farà, vell, mudar de vida.
5 Perquè en la fulla ja amatent
però tot just sabuda,
trobo la por, l'assecament,
el vent geliu, el gran turment
i la caiguda.
10 Tot canviant de pensa
faré sagrada prometença:
res de vivent no serviré,
sinó tan sols el que potser
podrà venir
15 quan jo no vegi dol ni dansa.
Una esperança vull seguir
sense esperança per a mi,
sense esperança ni recança.

No pas que em prengui la malura
20 de dar-me estil d'omnipotent.
(Déu, tot sencer dins del present,
no s'hi complau ni s'hi detura.)
Dèbil, esclau,
sé la poquesa que m'escau;
25 però si veig que resta
un poc de mon albir,
em vagarà d'alçar la testa
amb un sospir
que faci d'ales i guiatge,
30 malgrat el vent incert,
a la sement que es descoratja
abans de caure al solc obert.
No voldré, doncs, massa dormida
en abatuts coixins,
35 perquè gemec és tota vida
i l'aire tot camins.

Que sigui així mon goig de viure,
aquesta mica de no-res.
El cor oprès,
40 per nou espai es torna lliure.
En món encara no palès,
res com no puc, m'és tot permès.
Só del futur que lleva.
L'esdevenir roda sens treva:
45 vull que s'acuiti el seu trepig
i retre, en ell l'ànima meva
al que ultrapassi el meu desig.
I aqueixa sort em sigui dada:
passat el viure que em consum,
50 enllà de pols abandonada,
ésser, en millor diada,
guspira anònima de llum.

55 Oh Moïès, qui sabrà dir
 la gran virtut del teu destí,
 oh seny ardent, oh força tesa
 fins a morir—
 sens cobrament de la promesa
 per a no veure-la marcir
 en nit planyent o foll camí!

El poema és un bon exemple de construcció clàssica. S'obre situant el lector, determinant el punt de vista de la veu (i el nostre, és clar): «Després de tot, / ara que els arbres donen brot, / aquesta llum desarraulida / em farà, vell, mudar de vida» (v. 1-4). Després de tot, al final d'un llarg recorregut, la primavera amb la seva llum *desarraulida* (no ho busquin al diccionari: si arraulir-se és ajupir-se, abatre's, una llum desarraulida serà aquella que s'expandeix com, efectivament, ho fa la llum primaveral), la primavera dèiem farà que algú vell canviï de vida. «Perquè en la fulla ja amatent... » (v. 5-9): la vida que recomença conté ja en si, tot i que no el mostri, el cicle natural complet: naixement, pas i prefiguració de la mort. I en el moment inicial del cicle, en l'esclat de la primavera en una simple fulla, qui parla al poema (que sabem que ha viscut llargament) hi llegeix ja el cicle sencer, i el seu futur tornar a començar. Llavors la veu canvia de punt de vista i fa una prometença sagrada (el to, doncs, per si encara no ho teníem prou clar, és major): no servir el present, sinó el que hagi de venir... quan ell ja no hi sigui (v. 16-18). I seguir sense recança una esperança que no és la d'ell, que ja no tindrà a veure amb ell.

Tornem però un moment enrere, a un element en què potser ens hauríem d'haver fixat al principi de tot: el títol. «Dedicació». Què vol dir, *dedicació*? Hi ressona la idea de dedicatòria, però dedicació és de fet l'acció de dedicar-se: a què t'has dedicat, què has fet (a la/amb la teva vida). Estàvem ja avisats, doncs, d'un recompte, d'uns mots dits o escrits girant la vista enrere. Però és que a més una dedicació és la inscripció que relata la consagració d'un temple: nou subratllat, doncs, del to major, greu (en el sentit de transcendent) d'aquest balanç. Amb mesura, però: Carner, el Carner irònic de sempre, hi és ben present: «No pas que em prengui la malura / de dar-me estil d'omnipotent» (v. 19-20)... I aquí tot seguit, permetin-m'ho, tot just després de dir que no ho farà, quina lliçó de teologia fonamental, quina espinada per a un programa de vida, quina sentència a un pas de la saviesa popular que l'obsedia als darrers anys de la seva vida: «Déu, tot sencer dins el present, / no s'hi complau ni s'hi detura». Segona vegada que ens ho diu: «Dedicació» és un poema contra —o, més que contra, per depassar— el present.

S'ha dit que en la reescriptura de *Poesia* (1957) Carner accentua la mirada des de la vellesa. D'acord. Però des de quina vellesa? Perquè vells ens hi acabem tornant tots, això en si té ben poc interès. La gràcia és com és la vellesa d'«Absència», de *Poesia*: una vellesa (una perspectiva del final) esperançada, fidel i sàvia (perquè ha entès, perquè ha assumit, una esperança que va «al delà del seny» sense recança). Carner vol fer d'ales i guiatge a la sement que es descoratja abans de caure al solc obert (per podrir-s'hi... i germinar) [v. 29-32]. I sent el seu cor *oprès* (oprimit) paradoxalment alliberat per nous espais (v. 39-40), enllà de la por davant del desconegut: «En món encara no palès, / res com no puc, m'és tot permès» (p. 41-42). És a dir: al Carner home (com al Carner poeta) les constriccions se li tornen nous espais de llibertat. Lliçó de vida a través de la poesia. I lliçó de futur: «Só del futur que lleva» (que es lleva, que lleva àncores, que comença). «Dedicació» és malgrat el seu inici (o tal com apunta ja des de l'inici) un poema sobre el futur, sobre la transcendència enllà de tot, passat el propi jo, en un futur que de fet ja és aquí, com apuntava la imatge de «la fulla ja amatent» del vers 5.

La tercera i darrera estrofa del poema s'obre evocant la Bíblia i canviant d'interlocutor. De cop, la veu s'adreça a un dels grans patriarques: «Oh Moisès, qui sabrà dir/ la gran virtut del teu destí» (v. 53-54)... A l'Antic Testament, el segon dels llibres del Pentateuc, el llibre de l'Èxode (ja ho hem dit, que «Absència» parla de llunyania, i d'exili) és el llibre del retorn del poble a la seva terra, el llibre de la missió de Moisès, el llibre de les deu plagues damunt dels egipcis, el llibre de la institució de la Pasqua (doncs, del sacrifici), el llibre de les proves al desert, el llibre de l'Aliança... Després al Deuteronomi, el cinquè llibre, que conté els discursos de Moisès i repeteix els Deu Manaments (apareguts abans a Èxode), trobarem concretada la promesa de Déu: «El Senyor, el teu Déu, et farà entrar al país que havia promès als teus pares, Abraham, Isaac i Jacob. Hi trobaràs ciutats grans i pròsperes que tu no has construït, cases plenes de tota mena de béns que tu no hi has posat, cisternes dintre roques que tu no has tallat, vinyes i oliverars que tu no has plantat i que et donaran perquè mengis fins a saciar-te» (Dt 6, 10-11). Això anuncia Moisès (que ja té cent vint anys i és a punt de morir) al poble en tant que mitjancer entre Déu i aquest. La figura de Moisès és, de fet, la figura del trànsit i de la continuïtat (en la promesa, per l'esperança). És en el sacrifici (o «pel sacrifici») que Jahvè es revela dalt del Sinaí a Moisès, i aquest (que té el privilegi d'estar amb Ell però sense poder-lo veure, com ha tingut el privilegi de dur el poble fins a la Terra Promesa però mai no podrà trepitjar-la), aquest, Moisès, invoca el déu dels jueus anomenant-lo «Déu de tendresa i de pietat, pacient, molt benigne i fidel, que conserva la bondat per a milers, que perdona la iniquitat dels pares en els fills i en els néts fins a la tercera i la quarta

generació» (Ex 34: 7). Aquesta va ser l'aposta de Moisès... i és l'aposta del Carner derrotat en la guerra, oblidat en l'exili, impedit de tornar al seu país. Que la iniquitat dels pares (de la seva gent) pugui ser perdonada en els fills i en els néts: «Só del futur que lleva. / L'esdevenir roda sens treva: / vull que s'acuiti el seu trepig / i retre, en ell, l'ànima meva» (v. 43-46): esdevenir per als que vinguin després d'ell (i «en millor diada») «guspira anònima de llum» (v. 52)... Anònim, sí, però il·luminant-nos. Pols, sí, però viva.

Lloant Moisès, Carner ens parla d'ell (s'hi arrenghera, com es posava al costat d'Ulisses en el poema «Ulisses pensa en Ítaca», al costat de Jonàs al *Nabí* o al costat del Li Po embriac en una de les seves versions de poesia xinesa) i exemplifica magníficament allò de què ha volgut escriure. El poema es clou tornant al principi (ja ho hem dit, que la construcció era perfecta), com la primavera després de tot, i nosaltres hi tornem deixant que ressonin en nosaltres Moisès, Miquel Àngel i Carner. Perquè si Miquel Àngel va exigir inútilment al seu Moisès que parlés, Carner ha fet parlar el patriarca i profeta a través dels propis versos, els d'aquest poema i els del conjunt de la seva obra vista des del final de la maduresa, en un gran donar-se tot «sens cobrament de la promesa» (v. 57). A això s'ha dedicat i es vol dedicar qui parla a «Dedicació». Amb aquests mots es consagra el temple del poema.

Els articles d'aquest número 3 de la revista *Veus baixes*,
publicats al març de 2015,
amb ISSN 2254-5336,
es publiquen amb llicència Creative Commons:
se n'autoritza la reproducció sempre que se'n citi l'autor,
que sigui sense propòsits comercials
i que no se'n facin elaboracions derivades

